

Fi Fıkhi'l-Evleviyyât

Karadâvî, Yusuf. *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât*. Kahire: Mektebetü Vehbe, 1996.

Ali Albayrak

Giriş

Modern dönemde İslam dünyasının karşı karşıya kaldığı fikrî ve toplumsal sorunlar, yalnızca dışsal faktörlerden değil, aynı zamanda içsel dinî ve entelektüel önceliklerin yanlış tayin edilmesinden kaynaklanmaktadır. Tarihsel süreçte İslam ümmetinin fikrî üretiminde ve pratik hayatında asli meselelerin geri plana itilmesi, tali konuların ise ön plana çıkarılması, dini düşünce ile toplumsal pratik arasında ciddi bir denge kaybına yol açmıştır. Bu bağlamda, İslam hukuk ve düşünce geleneğinde ihmal edilen ancak günümüzde acil bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan “öncelikler fıkhi” kavramı, dinî hayatın yeniden dengelenmesinde anahtar bir rol üstlenmektedir. Yusuf el-Karadâvî’nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eseri, bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik özgün bir girişim olarak dikkat çekmektedir. Müellif, eserde öncelikler fıkhi’ni hem teorik hem de pratik boyutlarıyla ele almakta; Kur’an ve Sünnet merkezli bir bakış açısıyla, İslamî hükümlerin ve değerlerin hiyerarşisini sistematik biçimde yeniden inşa etmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım, makâsüdü’ş-şerî’a teorisine dayanan metodolojik bir çerçeve ile desteklenmiş; böylece hem klasik fıkıh geleneğiyle bağ kurulmuş hem de çağdaş sorunlara çözüm arayışı geliştirilmiştir. Çalışmanın amacı, Karadâvî’nin eserini bütüncül bir bakışla inceleyerek, kitabın amacı ve konusu, kullanılan yöntem, planı ve muhtevası, kaynak kullanımı, içerik analizi, dil ve üslup özellikleri ile ilmi katkısını ortaya koymaktır. Bu inceleme, bir yandan eserin ilmi değerini tespit etmeyi, diğer yandan ise çağdaş İslam dünyasında öncelikler meselesine yönelik tartışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir. Böylece *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât*, yalnızca bir fıkıh metni olarak değil, aynı zamanda ümmetin fikrî ve toplumsal dirilişi için yol gösterici bir rehber olarak ele alınacaktır. Bu eser, Yusuf el-Karadâvî’nin fıkhi düşünce sistematigi içerisinde, özellikle fıkhu’l-ihtilâfın temellendirilmesi ve çağdaş meselelerde ichtihâdî bakışın rasyonel ve dengeli biçimde yönlendirilmesi amacıyla kaleme alınmış çalışmalar arasında yer almaktadır. Eserin temel hedefi, fıkhi dar anlamda fer’î hükümler toplamı olarak ele almak değil; aksine makâsüdü’ş-şerîa ve küllî kaideler çerçevesinde değerler hiyerarşisini tesis ederek fıkhi idraki yeniden inşa etmektir. Bu itibarla söz konusu kitabın, Karadâvî’nin fıkhi tecdîd, ichtihâdın ihyası ve fıkhi toplumsal vakıa ile irtibatlandırılmasına yönelik daha geniş çabalarından bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda, “*Fi Fıkhi'l-Evleviyyât*”a dair bu eserin,



Dr., albayraktr92@gmail.com
Ph. D., albayraktr92@gmail.com TÜRKİYE



This article has been reviewed by at least one referee and scanned via a plagiarism software.
Bu makale en az bir hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.



Yazar Albayrak, Ali. “Fi Fıkhi'l-Evleviyyât”. *Mutalaa* 5/2 (Aralık 2025), 161-165.



ORC ID: orcid.org/0000-0002-9655-5080
ROR ID:
DOI: doi.org/10.5281/zenodo.18110745



Geliş tarihi: 16.09.2025
Kabul tarihi: 18.12.2025

Yusuf el-Karadâvî'nin 2022 yılında yayımlanan külliyyatı içerisinde yer almış olması, eserin hem tahkik hem de usûlî konumunu belirleme açısından önem arz etmektedir. Aynı şekilde, ilk kez 1990 yılında neşredilen ve külliyyatın aynı cildi içerisinde yer alan “*Evleviyyâtü'l-Hareketi'l-İslâmiyye fi'l-Merhaleti'l-Kâdime*” adlı çalışma, fıkhu'l-evleviyyât kavramının teşekkülünde doğrudan metodolojik ve fikrî bir arka plan sunması bakımından özel bir yere sahiptir. Söz konusu eser, bu kavramın Karadâvî'nin fıkıh anlayışı içerisinde geçirdiği kavramsal ve metodolojik gelişimi de açık biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim Yusuf el-Karadâvî, fıkhu'l-evleviyyâtı müstakil bir kavram ve bütüncül bir içtihad yöntemi olarak ilk defa teorik çerçevesiyle ortaya koyan âlimdir. Bu hususun, eserin çağdaş İslâm hukuku literatürü bağlamında değerlendirilmesi sırasında açıkça vurgulanması ilmi bir zorunluluk arz etmektedir.

1. Kitabın Amacı ve Konusu

Yusuf el-Karadâvî'nin “*Fi Fıkhi'l-Evleviyyât*” adlı eseri, çağdaş İslam dünyasında yaşanan fikrî ve toplumsal problemlerin önemli bir boyutunu ele almayı amaçlamaktadır. Yazarın temel tezi, bu problemlerin çoğunun nasların eksikliğinden veya kaynak yetersizliğinden değil, Müslümanların öncelikleri doğru bir şekilde tayin edememesinden kaynaklandığıdır. Karadâvî'ye göre bireysel ve toplumsal hayatın pek çok alanında tali meselelerin ön plana çıkarılması, esas ve asli olan konuların ise ihmal edilmesi büyük bir denge kaybına yol açmıştır. Bu nedenle kitabın asıl amacı, İslamî hüküm ve değerlerin hiyerarşisini yeniden tesis etmek, Müslüman birey ve toplumlara öncelikler perspektifini kazandırmak ve böylelikle dini hayatın daha sağlıklı ve dengeli yaşanmasına katkıda bulunmaktır. Eserin konusu, bu amaca paralel olarak “öncelikler fıkhi” kavramının teorik çerçevesini ortaya koymak ve pratik hayata yansımaları sağlamaktır. Karadâvî, Kur'an ve Sünnet ışığında öncelikler fıkhi'nin esaslarını ortaya koyarken, bunların günlük hayatta nasıl uygulanması gerektiğini de örneklerle açıklamaktadır. İbadet alanında farzların nafilerden önce geldiğini, bireysel sorumlulukların sosyal yükümlülüklerden ayrı düşünülemeyeceğini belirtir. Ahlak ve değerler alanında ise adaletin ihsandan daha öncelikli olduğunu, çünkü adaletin toplumun temel direği olduğunu vurgular. Toplumsal ve siyasal meselelerde ise ümmetin birliğini, maslahatını ve kalkınmasını gözeterek tercihlerin bireysel çıkarların önüne geçirilmesi gerektiğini savunur. Ona göre, İslam toplumlarının yaşadığı pek çok kriz, öncelikleri tersine çevirmenin doğal bir sonucudur. Kitap aynı zamanda, İslamî hareketlerin yönelişlerini de eleştirir. Karadâvî, kimi grupların tali konularla meşgul olarak ümmetin temel meselelerini ihmal ettiğini, bazılarının da şekilsel farklılıkları abartarak büyük hedefleri göz ardı ettiğini ifade eder. Bu bağlamda eser, yalnızca teorik bir inceleme değil, aynı zamanda çağdaş İslam toplumlarına yönelik bir uyarı ve yol gösterici bir rehberdir.

2. Kullanılan Yöntem

Yusuf el-Karadâvî'nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eseri, öncelikler fıkhi'nin sistemleştirmeye yönelik özgün bir metodolojiye dayanmaktadır. Müellif, bir yandan klasik fıkıh geleneğinin kavramsal çerçevesinden faydalanırken, diğer yandan çağdaş İslam toplumlarının sorunlarını dikkate alarak dinamik bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu çerçevede eser, hem nasların tahliline dayalı normatif yöntemi hem de sosyolojik ve tarihsel gerçekliği dikkate alan analitik yöntemi bir arada kullanmaktadır. Karadâvî, öncelikleri belirlerken Kur'an ve Sünnet'i merkeze almakta ve deliller arasındaki hiyerarşiyi tayin ederken makâsıdü's-şer'i'a teorisinden yararlanmaktadır. Böylelikle şeriyyatın temel amaçları doğrultusunda hükümlerin değer ve önem derecelerini ortaya

koymakta, lafzî sınırlara bağlı kalmaksızın maslahat boyutunu ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca eserde mukayeseli yöntem dikkat çekmektedir. Müellif, klasik fakihlerin görüşlerini aktarırken bunları tarihsel gelişim içinde değerlendirir ve farklı dönemlerdeki öncelik anlayışlarını karşılaştırarak yeni bir sentez kurar. Bununla birlikte, geleneği bütünüyle terk etmeden çağdaş bir yorum geliştirir.

3. Kitabın Planı ve Muhtevası

Yusuf el-Karadâvî'nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eseri, öncelikler fıkhnı sistematik bir bütünlük içerisinde ele almayı hedefleyen planlı bir yapıdadır. Kitap; giriş, kavramsal temeller, pratik uygulamalar ve metodolojik değerlendirmelerden oluşan bölümler halinde kurgulanmıştır. Giriş kısmında, öncelikler meselesinin ele alınma gerekçesi ve günümüz İslam dünyasıyla bağlantısı ortaya konur. Müellif, asli konuların geri planda bırakılıp tali meselelerin öne çıkarılmasının fikrî ve toplumsal krizlere yol açtığını vurgular. İlk bölümlerde, öncelikler fıkhnın teorik ve kavramsal temeli işlenir. Burada öncelik kavramı şer'î ve fikhî deliller bağlamında açıklanır; Kur'an ve Sünnet'in sunduğu örnekler aracılığıyla bireysel ve toplumsal yaşamda hiyerarşik düzenin nasıl kurulacağına dair ölçütler sunulur. Orta bölümlerde, öncelikler fıkhnın farklı alanlardaki pratik uygulamaları ele alınır. İbadet, ahlâk, sosyal ilişkiler, davet, cihad, ilim ve ekonomi gibi konularda Müslümanların uyması gereken öncelik sıraları örneklerle açıklanır. Bu çerçevede, yanlış önceliklendirmelerin doğurduğu olumsuzluklar ayrıntılı biçimde analiz edilir. Son bölümlerde ise metodolojik bir değerlendirme yapılır. Öncelikler fıkhnın ümmetin fikrî istikrarına, sosyal bütünlüğüne ve yeniden dirilişine sağlayacağı katkılar tartışılır.

4. Kaynak Kullanımı

Yusuf el-Karadâvî'nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eserinde kaynak kullanımı, eserin metodolojisi ve ilmî değerini belirleyen temel unsurlardandır. Müellif hem klasik İslamî mirastan hem de çağdaş çalışmalardan beslenen geniş bir kaynak yelpazesıyla öncelikler fıkhnı temellendirmiştir. Eserde öncelikle Kur'an ve Sünnet merkezî konumdadır. Karadâvî, çok sayıda ayet ve sahih hadisi öncelikler fıkhnın delilleri arasında zikretmekte, bu rivayetleri bağlamlarıyla değerlendirerek yorumlamaktadır. Bu, nasların merkeze alındığını açıkça göstermektedir. İkinci olarak, müellif klasik fıkıh literatürüne dayanır. İmam Gazâlî, İbn Teymiyye, Şâtıbî ve İbn Kayyim gibi büyük âlimlerin görüşlerinden yararlanır. Özellikle Şâtıbî'nin *el-Muvâfakât* eseri, makâsıd-ı ş-şer'î'a anlayışı üzerinden öncelikler fıkhnın teorik zeminini sağlamada başat bir kaynak olarak öne çıkar. Karadâvî bu mirası yalnızca aktarmakla kalmaz, çağdaş bağlamlarla ilişkilendirerek yeniden yorumlar. Üçüncü olarak, çağdaş İslam düşünürlerinin görüşleri de eserde yer bulur. Bu, eseri durağan bir nakilden öte, güncel sorunlara cevap arayan dinamik bir metin hâline getirir. Son olarak, Karadâvî'nin eleştirel kaynak kullanımı dikkat çekicidir. Bazı görüşleri tartışarak yanlış önceliklendirmelerin tarihsel ve toplumsal sonuçlarını ortaya koyar. Böylece kaynaklar yalnızca nakledilen bilgiler değil, aynı zamanda tenkit ve mukayese aracı olarak işlev görür.

5. İçerik Analizi

Yusuf el-Karadâvî'nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eseri, İslam düşüncesinde oldukça güncel bir problematiğe temas etmektedir: dini hükümlerin, ibadetlerin, ahlaki sorumlulukların ve toplumsal görevlerin önem sırasına göre tasnifi. İçeriğin ana gövdesine bakıldığında, müellifin yalnızca teorik bir fıkıh tartışması yapmadığı; aksine, modern Müslüman

toplumların yaşadığı fikrî ve pratik dağınıklığa doğrudan müdahil olduğu görülmektedir. Bu yönüyle eser, klasik fıkıh kitaplarından farklı bir çizgide durmakta ve içeriğinde normatif-düşünsel yön ile sosyo-pratik yönü bir araya getirmektedir. Eserin içeriğinde dikkat çeken hususlardan biri, öncelikler meselesinin Kur'an ve Sünnet bağlamında sürekli temellendirilmesidir. Karadâvî, dini hükümlerin değerler hiyerarşisine yerleştirilmesinde nassların işaret ettiği ölçütlere sıkı sıkıya bağlı kalırken, bunun yanında makâsîdü'ş-şerî'a anlayışına yaslanarak pragmatik bir esneklik kazandırmaktadır. Bu ikili yaklaşım, eserin içeriğinde hem geleneğe bağlılık hem de çağdaş sorunlara açıklık sağlamaktadır. Bir diğer dikkat çekici nokta, müellifin içerikte sürekli olarak yanlış önceliklendirmelerin sonuçlarını eleştirmesidir. Müslümanların tali meselelerle uğraşırken asli görevleri ihmal etmesini, enerjiyi ikincil tartışmalara sarf etmesini eleştiren yazar, içeriği boyunca pedagojik bir uyarı ve yönlendirme işlevi üstlenmektedir. Bu açıdan eser, yalnızca bir teorik inşâ değil, aynı zamanda reformist bir çağrı niteliği taşımaktadır. İçerikte ayrıca alanlar arası bir bütünlük göze çarpmaktadır. İbadetlerden ahlaka, siyasetten iktisada kadar farklı konularda öncelik ilişkileri tahlil edilmekte; böylece öncelikler fıkının yalnızca bireysel dindarlığa değil, toplumsal yapıya da rehberlik eden bir çerçeve olduğu gösterilmektedir. Fıkıhî dar anlamda fer'î hükümler bütünü olmaktan çıkarıp, değerlerin ağırlık sırasını belirleyen geniş kapsamlı bir düşünce yöntemi olarak sunması, eserin en önemli katkılarından biridir. Son olarak içerikte hissedilen eleştirel ve yenilikçi ton, eseri özgün kılmaktadır. Karadâvî, klasik fakihlerin eserlerinden istifade etmekle birlikte, onların önceliklendirme konusundaki yaklaşımlarını aşmaya çalışmakta; modern dünyanın krizlerini dikkate alarak fıkının yeni bir açılım kazanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle eser, içerik bakımından sadece akademik bir tartışmayı sunmuş olmakla yetinmemekte aynı zamanda ümmetin dirilişi için fikrî bir manifesto niteliği arz etmektedir.

6. Dil ve Üslup İncelemesi

Yusuf el-Karadâvî'nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eserinde dil ve üslup, hem ilmî bir metin olma özelliğini hem de geniş okuyucu kitlesine hitap etme kaygısını birlikte taşımaktadır. Müellif, klasik fıkıh eserlerindeki yoğun terminolojiye yaslanmakla birlikte, ifadelerinde anlaşılır ve akıcı bir dil kullanmaya özen göstermektedir. Bu yönüyle eser, yalnızca uzmanlara değil, genel okuyucuya da hitap eden didaktik bir boyuta sahiptir. Eserde dikkat çeken ilk husus, delillere dayalı üsluptur. Karadâvî, görüşlerini ileri sürerken ayet ve hadislerden doğrudan alıntılar yapar, bunları Arapça lafızlarıyla aktarır ve ardından açıklayıcı yorumlarla destekler. Bu, metne hem otorite kazandırmakta hem de okuyucuya kaynağa doğrudan ulaşma imkânı vermektedir. Bunun yanında, klasik âlimlerin sözlerine yer verilmesi, eserin ilmî geleneğe bağlılığını ve üslubun referans temelli yapısını pekiştirmektedir. Üslubun bir diğer belirgin özelliği, eleştirel ve uyarıcı tondur. Karadâvî, Müslüman toplumların yanlış öncelik sıralamalarına sıkça işaret ederken, üslubunu sert polemiklerden uzak tutar; ancak ikna edici ve yönlendirici bir üslup benimser. Bu tavır, eserin reformist ve pedagojik yönünü öne çıkarmaktadır. Ayrıca, üslupta tekrar ve vurgu yöntemleri dikkati çeker. Müellif, temel kavramları farklı bağlamlarda yeniden ele alarak okuyuda bilinç oluşturmaya amaçlar. Bu, özellikle öncelikler meselesinin sürekli hatırlatılmasıyla belirginleşir.

Sonuç

Yusuf el-Karadâvî'nin *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât* adlı eseri, İslam düşüncesinde öncelikler meselesini sistematik biçimde ele alması bakımından özgün ve yol gösterici bir çalışmadır.

Müellif, çağdaş İslam dünyasında yaşanan fikrî ve toplumsal krizlerin büyük ölçüde yanlış önceliklendirmelerden kaynaklandığını iddia ederek, bu soruna hem teorik hem de pratik bir çözüm teklif etmektedir. Eserin yöntemi, Kur'an ve Sünnet'e dayalı normatif yaklaşım ile sosyo-tarihsel gerçekliği dikkate alan analitik yaklaşımı birleştirmektedir. Makâsîdüş-şerî'a teorisi etrafında inşa edilen bu metodoloji, İslamî hüküm ve değerlerin hiyerarşisini tayin etme konusunda sağlam bir temel sunmaktadır. Kitabın planı ve muhtevası da bu amaca uygun şekilde tasarlanmış; girişte problemin zarureti vurgulanmış, devamında kavramsal ve uygulamalı boyutlar sistematik bir biçimde işlenmiştir. Karadâvî'nin kaynak kullanımında, nassların merkezi rol oynadığı, klasik fıkıh mirasının sahiplenilmesi ve çağdaş görüşlerin eleştirel biçimde değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, esere hem ilmî derinlik hem de güncel bağlamla irtibat kazandırmıştır. İçerik analizinde görüldüğü üzere, eser yalnızca teorik bir tartışma metni değil; Müslüman toplumların yanlış öncelik sıralamalarına karşı bir uyarı, aynı zamanda daha dengeli bir dini ve toplumsal yaşam için pratik bir rehberdir. Dil ve üslup bakımından ise metin, ilmî ciddiyet ile didaktik açıklığı birleştirmekte hem akademiye hem de geniş okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Sonuç olarak *Fi Fıkhi'l-Evleviyyât*, İslam dünyasının fikrî ve toplumsal dirilişine katkı sunma amacı taşıyan, makâsîd merkezli, eleştirel ve yenilikçi bir eserdir. Eser, klasik fıkıhın zengin mirasını çağdaş bağlamda yeniden yorumlayarak, Müslümanlara öncelikler perspektifini kazandırmayı ve dini hayatın daha dengeli yaşanmasına rehberlik etmeyi hedeflemektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Ali Albayrak

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.